

מוזיאון ההגנה.

בליבה של תל אביב, באמצע רחוב רוטשילד שוקק החיים, נמצא מוזיאון ההגנה על שם אליהו גולומב.

הבית נבנה בשנת 1923 ובו התגוררה משפחתו של מייסד ארגון "ההגנה" – אליהו גולומב. גולומב נולד ברוסיה, עלה ארצה בשנת 1909 והצטרף לתלמידי המחזור הראשון של גימנסיה "הרצליה". במהלך מלחמת העולם הראשונה נמנה גולומב על ועד ההתנדבות לגדודים העבריים ושירת בגדוד הראשון ליהודה בחזית ארץ ישראל.

לאחר מלחמת העולם הראשונה, לנוכח צרכי הביטחון החדשים של היישוב העברי, יזמו גולומב וחברו הקרוב דוב הוז הקמתו של כוח מגן עצמאי וחשאי - ארגון ה"הגנה" – שהיה לזרוע המגן של היישוב. מאז הקדיש גולומב את חייו לנושאי ביטחון. ביתו שימש כמטה החשאי של ה"הגנה" ובו היו נפגשים ראשי היישוב העברי בארץ, דנים ומקבלים החלטות חשובות בנושאי הגנה, ביטחון, התיישבות והעפלה. גולומב נפטר ביוני 1945 ולא זכה לראות את הארגון, שהקים ובראשו עמד, הופך לצבא הגנה לישראל במהלך מלחמת העצמאות.

לאחר קום המדינה, החליטו ותיקי ארגון "ההגנה" לעשות הכול בכדי לשמור על בית חשוב זה, לשמרו ולהפכו למוזיאון לתולדות "ההגנה". זו הייתה הפעם הראשונה בתל אביב שבית עבר תהליך של שימור.

המוזיאון מציג את סיפורו של ארגון ה"הגנה", אשר ליווה את הקמתו של היישוב והעניק לו את הביטחון החיוני לקיומו. ראשוני הארגון, אנשי העלייה השנייה והשלישית, עיצבו אותו ככוח חלוצי של מתנדבים, הסר למרות הנהגתו הנבחרת של היישוב העברי בארץ-ישראל.

המוזיאון כולל את חזית הבית המקורי ובקומת הכניסה שני חדרים ששומרו כפי שהיו: חדר המגורים וחדר העבודה של גולומב, בהם נפגשו מפקדי ה"הגנה" ומנהיגי היישוב, ובהם התנהלו דיונים והתקבלו החלטות גורליות לקיומו של היישוב העברי בארץ.

בנוסף כולל המוזיאון שלוש קומות של תצוגה הבנויה באופן כרונולוגי, ובה סרטים ומוצגים הממחישים את סיפור הקמתו של היישוב העברי בשנות המנדט הבריטי, ואת ההגנה על יישוב זה, לצד גלי העלייה השונים:

- ארגוני "בר-גורא" ו"השומר" בימי העלייה השנייה אשר הוסיפו את ההגנה העצמית למשימה החלוצית.
- הקמת ארגון ה"הגנה" (1920) וההתמודדות עם גלי המאורעות בשנים תר"פ-תרפ"א (1920-1921) ותרפ"ט (1929).
- תקופת "חומה ומגדל" והתמודדותו של היישוב עם אירועי "המרד הערבי" (מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט 1936-1939).
- ההתנדבות לצבא הבריטי, לנוטרות והקמת הפלמ"ח בימי מלחמת העולם השנייה.
- מפעלי הרכש והתע"ש, ההעפלה והמאבק נגד שלטונות המנדט עד להכרזת האו"ם על חלוקת הארץ בכ"ט בנובמבר 1947, ופרוץ מלחמת העצמאות.
- הביקור במוזיאון מסתיים במיצג אור-קולי המציג את הלחימה של כוחות ה"הגנה" במלחמת העצמאות עד להכרזה על הקמת המדינה, בה' באייר תש"ח, והקמתו של צה"ל באחד ביוני 1948.

במקום קיים ארכיון ובו תיעוד מקיף של ארגון ה"הגנה". הארכיון פתוח לתלמידים בתיאום מראש.

מוזיאון ה"הגנה" מציע הדרכה במקום בתיאום מראש. לכל קבוצה של 20-25 תלמידים מצורף מדריך. רצוי להגיע למקום בהיקף של כיתה או שתי כיתות ביחד, אך במקרה שיש צורך להגיע כשכבה שלמה ניתן לתאם ביקור משולב עם היכל העצמאות שנמצא בקרבת מקום. הפעילות אורכת כשעה וחצי: תחילה צופים התלמידים בסרט מבוא תיעודי שאורכו כ-20 דקות. לאחר מכן מתקיים סיור מודרך שאורכו כ-45 דקות ולסיכום מוקרן מייצג שאורכו כ-15 דקות, המציג את הלחימה של כוחות ה"הגנה" במלחמת העצמאות עד להכרזה על הקמת המדינה, בה' באייר תש"ח, והקמתו של צה"ל באחד ביוני 1948. (ניתן להזמין סיור בדגשים שונים בתיאום והכוונה מראש). הורדת התלמידים מהאוטובוסים תיעשה בכניסה למוזיאון והאוטובוסים יופנו לחנייה בקרבת מקום. מחיר הכניסה למוזיאון (כולל הדרכה לקבוצות): 15 ₪ למבוגר; 10 ₪ לנוער, סטודנטים וגמלאים. על כל עשרה תלמידים מלווה אחד פטור מתשלום.

במקום מספר מוקדים מרכזיים:

- **קומת הכניסה – בית גולומב** – חדר המגורים וחדר העבודה של גולומב שומרו כפי שהיו, ומהם ניתן ללמוד על הווי החיים במקום בימי טרום המדינה ואת סיפורה של משפחת גולומב – סיפור אהבתו של אליהו לרבקה שרתוק וחתונתו לבסוף עם אחותה עדה. בחדר העבודה ניצבת הספה, עליה שכב גולומב וקיבל את אורחיו מאחר שסבל מכאבים בגבו.

בקומה זו ניתן לראות גם את הקיר המנציח את שמות 12 חטיבות הפלמ"ח וה"הגנה", שהיו לחלק מצה"ל. וכן נמצאת בסמוך עמדת הנצחה ממוחשבת בה ניתן למצוא פרטים על חברי הגנה שנפלו.

קומה 1 – מ"בר גיורא" ו"השומר" עד תום מלחמת העולם השנייה (1907-1945):

תולדות היישוב וארגון ה"הגנה" מוצגים בקומה זו החל מהקמת ארגוני העלייה השנייה, "בר גיורא" ב- 1907 ו"השומר" ב-1909, ארגונים שהדגישו את חשיבות השמירה העברית במפעל החלוצי בארץ. בהמשך מוצגים מאורעות הדמים של תר"פ – תרפ"א שהביאו להקמת ארגון "ההגנה" ביוזמתם של אליהו גולמוב ודב הוז; מאורעות תרפ"ט – שהבהירו ליישוב היהודי את חשיבותו של כוח המגן ושנות המרד הערבי – (מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט) שבמהלכם הוקמו משטרת הישובים העבריים, ה"נוודות", פלוגות השדה, פלוגות הלילה של וינגייט וישובי חומה ומגדל.

התצוגה בקומה זו מסתיימת בפרסום "הספר הלבן" ופרוץ מלחמת העולם השנייה, שהביאה להתנדבות לצבא הבריטי, הקמת הפלמ"ח והבריגאדה, ותחילתו של מפעל הבריחה וההעפלה לארץ ישראל.

הגדודים העבריים

ארגון השומר

חברי בר גיורא

קומה 2 – בריחה, העפלה ומאבק (1945-1947):

ובמאבק בבריטים בתום מלחמת העולם השנייה. מוצג בה סיפורו של המוסד לעליה ב', שהיה זרוע חשאית של ארגון ה"הגנה", ועסק בהבאת אוניות מעפילים לחופי ארץ ישראל. מרבית האוניות הללו נעצרו על ידי הבריטים, והמעפילים שהיו על סיפונן נשלחו למחנות מעצר בארץ ישראל ובקפריסין.

ניתן לראות גם תצוגה העוסקת ברכש ובייצור מחתרתי של נשק ותחמושת שביצע ארגון ה"הגנה" מראשית ואת מקומות המסתור - "סליקים" - שבהם הוטמן הנשק. כן מוצגות פעולות "ההגנה" במסגרת "תנועת המרי העברי" (בה היו חברים גם ארגוני האצ"ל והלח"י) שבמהלכה בוצעו פעולות נגד הגבלת העלייה ורדיפת המעפילים שהגדולה והידועה שבהן היא "ליל הגשרים".

מחנה המעצר בקפריסין

אוניות ההגנה שהביאו מעפילים

- **קומה 3 – מכ"ט בנובמבר עד להקמת צה"ל (1947-1948)** – בקומה זו מוצגים הארועים מפרוץ מלחמת העצמאות ועד להכרזה על מדינת ישראל ופירסומה של פקודה מספר 4 להקמת צה"ל. התצוגה כוללת מיצג אורקולי המציג את הקרב לפריצת הדרך לירושלים הנצורה.

הפקודה להקמת צה"ל

כרזות גיוס למלחמת העצמאות

שילוב בחומר הלימוד:

את הסיור במוזיאון "ההגנה" ניתן לשלב בעת הוראת שתי היחידות בהיסטוריה בחטיבה העליונה ואף בחטיבת הביניים. מומלץ כי התלמידים יגיעו לסיור עם רקע בתקופה זו.

לחטיבות הביניים (כיתה ט') וכיתות הלומדות את יחידה א:

סיור השם דגש על הקמת ארגוני השמירה בארץ ועל יחסי יהודים-ערבים-בריטים בארץ בשנות העשרים והשלשים.

לכיתות הלומדות את יחידה ב:

סיור ששם דגש על הקמת המדינה ומלחמת העצמאות והקמת צה"ל

המוזיאון פתוח בימים א-ה בין השעות 0800-1600.

כתובת: שדרות רוטשילד 23 תל-אביב

אתר מוזיאון ההגנה: <http://www.mod.gov.il/pages/heritage/hahagana.asp>

אתר ארכיון ההגנה: http://www.archives.mod.gov.il/default_h.asp

לתיאום סיורים: טלפון: 03-5608624 פקס: 03-5666131

דוא"ל: hagana_museum@mod.gov.il

hagana_hazmanot@mod.gov.il

הדרכה לקבוצות, הפעילות ופעילות העשרה נוספת בסביבת המוזיאון יש להזמין מראש
בטלפון מס': 03-5608624 או במייל.

נכתב על ידי מייה בן יאיר, נובמבר 2013